

SOCIAL TRANSFORMATION WITHIN THE FRAMEWORK OF ARISTOTLE'S UNDERSTANDING OF ETHICS: "SOCIAL ENTREPRENEURSHIP" *

Görkem İLDAŞ¹

Abstract

The concept of entrepreneurship is mainly evaluated on the axis that covers commercial initiatives and discussed with a profitability-oriented perspective that describes the transformation of economic opportunities into new values. However, social entrepreneurship practices that can change the destiny of geography and society are needed now more than ever before. From education to nature, from health to human rights, the steps to be taken by social entrepreneurs will lead to further studies that can be promising for social transformation. The main purpose of this study is to discuss the concept of social entrepreneurship within the framework of Aristotle's understanding of ethics. This study, based on the literature review and aimed to address social entrepreneurship from Aristotle's point of view and to discuss it with current social entrepreneurship examples. As in Aristotle's view of the concept of action-oriented happiness, then, 'what should we do to make our living activities virtuous and suitable for virtue?' Because, according to Aristotle, virtuous actions create human life; action is the most important building block for one's existence; one who is in a state of inaction is not considered to have lived a virtuous life, even if he/she is virtuous as an individual. This study aims to evaluate social entrepreneurship, where courage, knowledge, research and action cluster, through Aristotle's discourse on the subject, and to discuss it by including current examples of social entrepreneurship.

Article History:

Date submitted:

5 December 2021

Date accepted:

23 December 2021

Jel Codes:

M14, P31, D83, A14

Keywords:

Social
Entrepreneurship,
Ethics, Aristotle,
Social
Transformation.

Suggested Citation: İldaş, G. (2022). Social Transformation Within the Framework of Aristotle's Understanding of Ethics: "Social Entrepreneurship". *Cumhuriyet University Journal of Economics and Administrative Sciences*, 23(1), 430-446.

* As an oral presentation at the V. Alaeddin Asna Professional Development Symposium on November 24, 2021.

¹ Asst. Prof. Dr., Maltepe University, Faculty of Communication, Department of Public Relations and Publicity, gorkemildas@maltepe.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8745-5566.

ARİSTO’NUN ETİK ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM: “SOSYAL GİRİŞİMCİLİK” *

Görkem İLDAŞ¹

Öz

Girişimcilik kavramı ağırlıklı olarak ticari amaçlı girişimleri kapsayan eksende değerlendirilmekte; ekonomik fırsatların yeni değerlere dönüşümünü anlatan kârlılık odaklı bakış açısıyla ele alınmaktadır. Oysa bir coğrafyanın, toplumun refahını artıracak, yaşam şartlarında büyük değişimlere yol açabilecek sosyal girişimcilik uygulamalarına günümüzde her zamankinden daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitimden doğaya, sağlıktan insan haklarına; toplumsal dönüşüm için umut olabilecek nitelikteki daha fazla çalışmaya sosyal girişimcilerin atacakları adımlar öncülük edecektir. Bu çalışmanın ana amacı sosyal girişimcilik kavramının Aristotelesçi etik anlayış çerçevesinde ele alınıp alınamayacağını tartışmaktır. Literatür taramasına dayalı olarak yapılan bu çalışmada sosyal girişimciliği Aristoteles’in bakış açısı ile ele alarak, güncel sosyal girişimcilik örnekleri ile konuyu tartışmak amaçlanmıştır. Peki Aristoteles’in eylem odaklı mutluluk kavramına bakışında olduğu gibi ‘yaşama etkinliğimizi erdemli kılmak ve erdeme uygun hale getirmek için neler yapmalıyız?’ Çünkü Aristoteles’e göre erdemli eylemler insanın hayatını var etmektedir; eylem kişinin varoluşu için en önemli yapıtaşıdır; eylemsizlik halinde olan birey ise, birey olarak erdemli bir karakter olsa dahi, erdemli bir hayat yaşamış sayılmamaktadır. Bu çalışmada cesaret, bilgi, araştırma ve eylemin bulunduğu sosyal girişimciliğin Aristoteles’in öğretisi ve konu hakkında etik tartışmaları ile değerlendirilmesi; güncel gönüllülük çalışmaları ve sosyal girişimcilik örneklerine yer verilerek ele alınması hedeflenmiştir.

Makale Geçmişi:

İletilen Tarih:

5 Aralık 2021

Kabul Tarihi:

23 Aralık 2021

Jel Kodları:

M14, P31, D83, A14

Anahtar Kelimeler:

Sosyal Girişimcilik,
Etik, Aristoteles,
Toplumsal Dönüşüm.

Önerilen Alıntı: İldaş, G. (2022). Aristo’nun Etik Anlayışı Çerçevesinde Toplumsal Dönüşüm: “Sosyal Girişimcilik”. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 23(1), 430-446.

* Çalışmadan elde edilen ön bilgiler 24 Kasım 2021 tarihinde V. Alaeddin Asna Mesleki Gelişim Sempozyumu’nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, gorkemildas@maltepe.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8745-5566.

ARİSTO’NUN ETİK ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM: “SOSYAL GİRİŞİMCİLİK”

1. GİRİŞ

Sadece bireysel mutluluk temelli bir yaşam inşa etmektense başkaları için de faydalı olunabileceğini düşünmek ve bu konuda eyleme geçmek son yıllarda giderek vurgusu artan küresel yurttaşlık görevinin önemli bir parçasıdır. Ancak bu görevi yerine getirmek için yola çıkarken sorulacak doğru sorular, yapılacak doğru çıkarımlar, oluşturulacak yol haritaları ve sürdürülebilir anlayış kişilerin yolunu aydınlatacak ve eylemlerini başarılı kılacaktır. Güç ve kaynakların eşitsiz dağılımı, dünyadaki ekonomik ve siyasi gelişmeler, ülke politikaları, fırsat eşitsizlikleri, eğitime ve sağlığa eşit derecede ulaşamama, açlık, yoksulluk, işsizlik... Yıllar geçse de çözülemeyen pek çok toplumsal konu için sosyal girişimcilik bir umut olmuştur.

Bu bağlamda, Toplum Gönülleri Vakfı Başkanı İbrahim Betil’in *Yolun Başındayken* kitabında paylaştığı bir anı üzerinden çözümleme yapmak yerinde olacaktır. Bir gün bir köye yolu düşen yardımsever girişimciler, su kanallarının olmaması sebebiyle kadınların kilometrelerce yolu sırtlarında su testileriyle kat ettiklerine şahit olurlar. Üstelik kadınlar onca yolu yürümenin yanı sıra köprü görevi görmesi için konulan tahta parçalarının üzerinde adeta yaşam savaşı vermektedirler. Yardımsever girişimciler hemen gerekli adımları atarlar ve kadınların yüzünü güldürmek için gereken maddi manevi tüm yardımları toplayarak, aylar süren çalışmalar sonucunda köye su getirmeyi başarırlar. Ayrıca su borularını döşerken köye bir de köprü hediye ederler. Kadınlar artık yorulmayacak, yıpranmayacak! Yaklaşık 3 ay sonra köyden bir haber gelir, tüm su boruları patlatılmış, köprü yıkılmış. Hayırseverler çok üzülür, kimler kadınlarımızın refahını istemiyor diye şaşırırlar ve köye bir inceleme ekibi gönderirler. Köydeki su borularını parçalayanların bizzat kadınlar olduğu gerçeği ortaya çıkar (İltaş, 2013:299).

Peki, kadınlar bunu neden yaptı? Çünkü kadınların özgürlükleri ellerinden alınmıştı, eşlerine “suya gidiyorum” demekle “Ayşe’ye gidiyorum” demek arasında fark vardı. ‘Suya gitmek’ kadınlar için sosyalleşmek, özgürleşmek demektir. Yapılan yardım ile istenmeden de olsa kadınların özgürlüklerine müdahale edilmişti.

Sosyal girişimcilik yaşadığı toplumdaki sorunları doğru tespit edip çözüm için düşünmeye başlamak, kaynakları organize etmek, eyleme geçmek, eyleme geçme konusunda diğerlerini de ikna etmek süreçlerini kapsamaktadır. Koşullara göre aktivist bir duruş gerektiren sosyal girişimcilik yolculuğunda, her türlü engele karşı mücadele edecek bir sabır ve uzlaşma yetkinliği şart olarak görülmektedir. Finansman stratejilerine hâkim olunması, hukuki hakların bilinmesi, yeni iş modellerinin takip edilmesi, ikna ve etkili iletişim sosyal değişimin lideri olacak sosyal girişimcilerin sahip olması gereken önemli yetkinliklerdir.

Toplumsal dönüşümün katalizörü olarak konumlanabilecek sosyal girişimciler, toplumdan kazanılanın eninde sonunda toplumla buluşarak hem sorumluluk hem de adaletli tavır ortaya konmasında önemli bir misyona sahiptirler. Bu büyük sorumluluğu yerine getirirken, sosyal girişimcilerin motivasyon kaynaklarına ihtiyaçları vardır. Literatürde fedakârlık, tutku, yenilikçilik, yaratıcılık, gönüllülük ve fırsatçılık kavramları “iten faktörler”; rol modelin varlığı ve iş koşulları ise “çeken faktörler” başlığı altında ele alınmıştır (Demirel, 2017:114).

Sosyal girişimciliği “sosyal elementler” ve “ekonomik elementler” olarak ele alan bir çalışmaya (Mair ve Marti, 2006) göre sosyal elementler; kâr odaklı bakış açısından ziyade sosyal fayda yaratmayı kapsamakta ve etik hassasiyetle hareket ederek toplumsal yeniliklerin öncüsü olmak, toplumsal barışı desteklemek gayesini taşımaktadır. Ekonomik elementler tanımında ise; daha iyi ve adil bir dünya arayışı için eşitsizliklerin giderilmesinde toplumun ihtiyaçlarının karşılanması gerekliliğine dikkat çekilmektedir (Mair ve Marti, 2006:42).

Betil'e göre sosyal girişimci yaşadığı toplumun sorunlarını fark etmekle kalmaz, fark ettiği hususta durumu kabullenmek yerine hareket geçer ve yaşadığı hayatın daha anlamlı olması için mücadeleci ruhla yolunu çizerek, güven temelli ilişkiler kurar (Betil, 2010). Bu bağlamda sosyal girişimcilerin taşıması gereken özellikler Aristoteles'in erdem etiği, adalet ve mutluluk kavramlarına getirdiği açıklamalarla anlamaya çalışılarak tartışılabilir. "Tam erdeme uygun tam bir yaşama etkinliği" için kişi hangi özelliklere sahip olmalıdır ve "şu hayatı nasıl yaşamalıdır"? Daha iyi bir dünya için bireye ne görev düşmektedir? Aristoteles'in eylem anında kendini gösteren iyi olma haline yüklediği anlamlar nelerdir? İyilik bir eylemlilik haliyse, bireyi eyleme sürükleyen motivasyon kaynağı nereden beslenmektedir? Erdemli bir karaktere sahip olan bireyin, eyleme geçmediğinde erdemli bir hayat yaşamış sayılmadığına işaret eden Aristoteles belki de herkesin birer sosyal girişimci olarak hayattaki pozisyonunu sorgulaması gerektiğini vurgulamaya çalışmıştır.

2. ETİK KAVRAMI VE ARİSTOTELESÇİ ETİK

Etimolojik olarak etik sözcüğü Eski Yunancadaki *ethos*'tan türemektedir. Kuçuradi'ye göre *ethos* "bir canlının genellikle sığındığı, yaşadığı yer, yani bir canlının doğal çevresini" ifade etmektedir (Kuçuradi, 2001:17). Cevizci ise etik kavramını "Belli bir yaşama idealini hayata geçirebilmek için mücadele eden, çağı ve üyesi olduğu toplumun yaşayışını eleştiren, hatta mahkûm eden, mevcut değerler silsilesi yerine alternatif değerleri koyan, yaşama kurallarını açık seçik tanımlayan, kısaca hayata anlam katan ahlaki ilkeler teorisi, felsefe disiplini" olarak tanımlamıştır (Cevizci, 2002:1). Felsefe alanında etik tanımı üzerine çok farklı görüşler mevcut olsa da yapılan tanımların ortak noktasında; belirli bir dönemi kapsayan zaman diliminde, belirli insan topluluklarınınca benimsenmesi ve insanın toplumla ilişkilerini düzenleyen ilke ve kurallar bütünü olarak yer almaktadır.

Peki etik çerçevesinde "doğru" davranışın kıstasları nelerdir ve insanların doğru davranmasının altında nasıl bir güdü bulunmaktadır? Bu bağlamda haz ve çıkar ya da faydacılık yerine "tatmin" ifadesini kullanan Bertrand Russell'a (2021) göre; hayırseverlik amacıyla ihtiyaç sahibi birine para yardımında bulunan bir kişi; cömert bir kişiliğe sahipse, bu kişi sahip olduğu maddi kaynaklara bağlılığı çok güçlü olan eli sıkı birine göre yaptığı yardım sonucu daha fazla tatmin olacaktır. Ancak Bertrand, bu durumda o kişinin bireysel çıkarı için yardımda bulunduğunu söyleyerek yargıda bulunmanın haksızlık olacağını vurgulamıştır (Russell, 2021:173). İçinde yaşanılan toplum; bireysel düşünceleri, davranışları şekillendirmekte ve kişilerin eylemlerinde etkili olmaktadır. Hatta sadece o dönemde yaşayanları değil, gelecek olan nesilleri de etkileyen bir güce sahiptir.

Simon Blackburn (2017) *Etik* kitabında fiziksel çevrenin, toplumun bireyin kendisi ve doğacak torunlarını da etkileyen önemde olduğunun bilinmesine rağmen çok az kişinin ahlaki çevre ya da etik ortama sahip çıkıp duyarlı olduğuna işaret etmiştir. Etik ortamı bizi kuşatan ve nasıl yaşayacağımızı belirleyen düşünce iklimi olarak tanımlayan Blackburn; etik anlayışın standartlarımızı, davranışlarımızı belirlediğini aktarmıştır; diğer insanlarla kurulan ilişkilerde neyin isteğe bağlı, neyin zorunlu olduğunu belirleyen etik kavramı için şu tanımı yapmıştır: "*Etik, hayatlarımızı sürdürmemizi sağlayan kurallar ya da normlar ağını anlamaya yöneliktir*" (Blackburn, 2017:9-15).

Peter Singer'in etik yaklaşımı ise rasyonel argümanlara ve nesnel, ölçülebilir verilere bağlı kalarak etik tavsiyeleri temel almaktır. Singer, etiğin bilimin titizliği çerçevesinde ele alınması için

ARİSTO’NUN ETİK ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM: “SOSYAL GİRİŞİMCİLİK”

insanların inançları ve duygularını geri planda bırakmıştır (Singer, 2011). *Yapabileceğiniz En İyi Yapabileceğiniz İyi: Nasıl Etkili Özgeçililik, Etik Olarak Yaşama Hakkındaki Fikirleri Değiştiriyor* isimli kitabında, ‘etkili fedakarlık’ kavramından bahsetmiş ve iyilik yapmanın anlamı üzerine tartışmıştır. Yardım edilen insanların duygularını anlamak, empati kurmak gerekli midir? sorusuna cevap olarak gerekli olmadığı görüşünü bildirmiştir ve yardım etmenin iyi bir davranış olduğunu kabul etmenin ve yardımda bulunmak için mantıklı seçimlerde bulunmanın yeterli olduğunu vurgulamıştır (Singer, 2015:76-82).

İlkçağ Yunan düşünürleri, kişinin ‘iyi bir yaşam’ sürmek amacıyla, telos’unun (nihai amaç) mutluluğa erişmek olduğunu savunmuşlardır. Aristoteles’in nihai amaç ve tamamlama anlamında kullandığı “telos” ifadesi her şeyin neden olduğu gibi olduğunu ve gerçekte de olması gerektiği gibi olduğunu açıklamaktadır. Aristoteles’e göre eylemlilik hali nihai amacımızla (telos) ilintilidir; belirli bir toplumsal yaşama öncülük etmeye yönelen insanların ‘amacı’ vardır ve dolayısıyla da ‘iyi’ye ulaşmayı hedefler (Hauskeller, 2005:69-72).

İster sanat ister siyaset; alan ne olursa olsun, atılan adım araştırmayı da desteklese eyleme de geçirse amaç insanlar için iyiye ulaşmak, iyi olanı bulmaya çalışmak olduğunda Aristoteles’in etik anlayışı ile buluşuruz. Çünkü Aristoteles’e göre tek bir insan için iyi olanı arzulamak ile toplum ve ülke uğruna yola çıkmak arasında önemli bir fark vardır; bu da toplum uğruna eyleme geçmenin ulvi ve tanrısal muhtevasından kaynaklanmaktadır. Eylemde bulunmak açısından bakınca iyi bir müzisyenin işi; “iyi müzik yapmak mıdır?” yoksa “erdemli müzik üretimi; yani insan için iyinin arayışı ve ruhun erdemli eylemlerine yönelik sanat icrasında bulunmak mıdır?” (Aristoteles, 2020:30).

Peki “iyi” nedir? İyinin tanımında Aristoteles nelere vurgu yapmaktadır? Aristoteles sağduyulu insanların “iyi olarak” değerlendirdikleri yaşamların mutluluk paydasında buluşacağını belirtmiştir. İnsan için “iyi hayat” “mutluluk hayatı demektir” dendiğinde muğlak anlamlar barındıran bu ifadede bahsedilen mutluluk kıstası ya da ölçülenmesi nedir? Mutluluk kavramı herkes için aynı anlamı ifade edebilir mi? Başarı mı? Şöhret mi? Para mı? Aristoteles’in etik bakış açısını bir ölçüde ortaya koyan, günümüzde analitik felsefe olarak adlandırılan alanın ilk çalışmalarından biri olan eseri *Nikomakhosa Etik* kitabında mutluluk “ruhun erdeme uygun etkinliği” olarak tanımlanmıştır (Aristoteles, 2020). Bir formül var, o formülü uygularsak mutlu mu oluruz? Ya da belirli davranışları edindiğimizde mutluluk hayatımızın merkezine mi taşınır? Aristoteles mutluluğun bir hedef olarak görülmesini değil, hayattaki etkinliklerle hayatı kucaklama deneyimine dönüşmesine vurgu yapmaktadır.

Mutluluğun kaynağını, insanın özü, işlevi, amacı ortaya koymaktadır. Ontolojik açıdan değerlendirildiğinde, her bir nesnenin amacı ve işlevi kendini tam gerçekleştirmesi ve kendi potansiyelini açığa çıkararak kendi iyisine ulaşmasını tarif etmektedir. Bahsedilen işlev kavramı çerçevesinde mutluluğun ne olduğu ise kişinin sahip olduğu erdemin ne olduğu ile ilişkilidir. Kişiyi diğer canlılardan ayıran özelliğin ne olduğunun anlaşılması bu yüzden hayati öneme sahiptir (Molacı, 2018:42).

Peki insan amacını keşfedip mutluluğu elde etmek için nasıl davranmalıdır? Bu sorunun cevabı için Aristoteles’in “Orta Öğretisi” ya da “Altın Orta” olarak ifade ettiği kavramı doğru anlamak gerekmektedir. Örneğin; mutluluğun yolu günde iki litre su içmekten geçer önermesi Aristo’ya göre yanlış bir ifadedir; ona göre kişinin kilosuna, sağlığına, hastalık geçmişine, cinsiyetine, yaşam koşullarına, mesleğine bakarak bunu doğrulayabiliriz. Doğru miktar; çok su içme ile çok az su içme arasındaki “orta” (*mean*)’dır. Yani doğru miktar bir litre suyun

tüketilmesidir. Bu örnek etik açıdan değerlendirildiğinde; farklı yaşam tarzlarının var olduğu gerçeğinden uzaklaşmadan tek bir doğru ve tek bir “iyi” olmadığının bilinmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalarda kişinin etik davranışlarında da Aristoteles’in orta yola uygunluk anlayışının geçerli olacağı vurgulanmıştır. Bu erdemler ölçülülük (itidal) ile ifade edilen erdemlerdir. Cesaret korkaklık ile tartmadan harekete geçiren atılganlık arasında; cömertlik savurganlık ile cimrilik arasında ‘orta’dadır. Bu durumda Aristoteles’in ‘altın orta’ felsefesine göre; mutluluğu elde etmek için ölçülü davranmalı, aşırı uçlar arasında uzlaşa yakalanmalıdır. Bu yaklaşıma göre; bu felsefe içselleştirdiğinde kişi mutluluğu yakalayacaktır (Stroll, vd., 2019:23-26).

Erdemde başkalarına yardım etmek ve cömertlikte orta yolu uygun etkinliklerde bulunmak önem taşımaktadır. Aristoteles’e göre cömert olan; uygun kişiye, doğru zaman ve koşullarda, yeterli miktarda bir şeyi vermektedir. Bunu yaparken de mutlu olacaktır, çünkü bu erdeme uygun bir davranıştır. Cömert kişiler parayı ellerinde tutmayı değil, ihtiyaç sahipleri ile buluşturmayı tercih ederler. İnsanın vermekten çok sahip olmak üzerine hayat sürdüğünü ifade eden Aristoteles, büyük ruhlu insan olmanın tarifini yaparak onurlu yaşama dikkat çekmektedir (Aristoteles, 2020:82-91).

Aristoteles insanların çoğunun sahip olduğu erdemi kendisi için kullandığını belirtirken; sadece adaletin diğer insanların iyiliğini önceliklendirdiğini iddia etmektedir. Zira ona göre adaletli insanın tanımında diğer insanlar için yararlı olanı gerçekleştirmek esastır. Hatta adaleti erdemın bileşeni olarak değil, erdemın ta kendisi olarak tanımlamıştır. Adalet başkaları ile etkileşimde kendini gösterirken, erdem kişinin kendi huyunda başlı başına bulunmaktadır. Adaletli insan hak ve eşitliğin savunucusudur. Adaletli olmak haksızlık yapmanın haksızlığa uğramanın ortasıdır. Aristoteles’e göre adalet, istenerek adaletli şeyler yapan, bunu hem kendisi için hem de diğer insanların faydası için eşitlikçi şekilde paylaşan ve tüm bunları ilişkilerde uygun orantılandırmada bulunarak bir ahenk içinde yapan insanın eylemidir (Aristoteles, 2020:116).

Cömertlik, adalet gibi erdemleri terk etmeye zorlayan günümüzün rekabete dayalı koşullarında, mücadele etmek, amacına uygun yaşamaya çalışmak oldukça zorlayıcıdır. Blackburn’a göre; modern yaşamın doğallıktan uzaklaştırdığı yaşamlarımızda doğanın bizim için ne tasarladığını hatırlamak çok güçtür (Blackburn, 2017:115).

Bu çalışmada ele alınan sosyal girişimcilik günümüzde bu değerleri hatırlatmak için bir umut niteliğindedir. Sosyal girişimciler; yaşadığı topluma, ülkeye, dünyaya karşı kendini sorumlu hisseden, sorunların farkında olan, bu sorunları çözme gayretinde olan, kendi çıkarını değil, başkalarının ihtiyaçlarını ve kazanımlarını önemseyen ve bu uğurda yenilikçi bakış açısıyla eyleme geçen bireylerdir.

3. TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM BAĞLAMINDA SOSYAL GİRİŞİMCİLİK

Girişimciliğin insanlık tarihi kadar eski olduğunu savunan pek çok görüşe göre; çobanlığa dayalı ekonomiden, tarıma dayalı köy ekonomisine, el sanatları ile varlık gösteren kent ekonomisinden 20. yüzyıldaki girişimcilik anlayışına her dönem girişimcilik evrilerek var olmaya devam etmiştir (Şen, t.y.).

Günümüzde girişimciliğe dair çok farklı tanım yapılmıştır. Yaratıcılık, yenilik, değişim ve eyleme dönük düşünme biçimi bu tanımların ortak noktasında yer almaktadır. Yeni bir bakış açısıyla, yeni organizasyonlar kurmak, yeni bir üslup ile harekete geçmek, değer yaratmak girişimcinin amacıdır (Çolakoğlu ve Daloğlu, 2020:34). Bu ekonomik amaçlı bir ticari girişim

ARİSTO’NUN ETİK ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM: “SOSYAL GİRİŞİMCİLİK”

olabileceği gibi, sosyal fayda sağlamak amaçlı da olabilmektedir. Toplumu ‘iyi’ yönde nasıl değiştireceğini araştıran bireylerin yolu sosyal girişimcilik alanı ile her geçen gün daha fazla keşişmektedir. Kâr amacı güden klasik girişimcilik yerine sosyal değişimi başlatıp kendi kendine yetebilen sistemler haline getirme gayesi sosyal girişimciliğin temelinde yer almaktadır.

Sağlık, eğitim, çevre, insan hakları, vb. alanlarda yüzyıllardır devam eden sorunlara sadece devletlerin bir çözüm bulamayacağını anlayan bireyler ve kurumlar; dernekler, vakıflar aracılığıyla sosyal girişimcilik örneklerini hayata geçiriyorlar (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009: 82-84). Günümüzde sosyal aktivizm kapsamında eyleme geçen bireylerin de kendi organizmalarını kurup yol aldıkları görülmektedir.

Murphy ve Coombes (2009) sosyal girişimciliğin seferberlik kapsamına vurgu yaparak, bir sosyal amaç uğruna başlatılan ve yayılması için çabalanan girişimleri bu bağlamda değerlendirmiştir (Çolakoglu ve Daloglu, 2020:160). Gartner (1988), klasik girişimciliği dört bileşenle aktarmıştır: Birey (girişimci), süreçler (girişimi başlatmak ve yürütmek için yapılan tüm faaliyetler, örgüt (kurulan girişim, mi oluşturan topluluklar), çevre (girişimi doğrudan etkileyen çevresel koşullar) (McKenzie, vd., 2007:26). Thompson sosyal girişimcileri; ihtiyacı doğru tespit eden, uygun kaynakları temin eden, gerekli ağırları kurmaya yönelik insan gücünü bulan ve motive eden, olası risklere uygun kriz senaryoları oluşturan kişiler olarak tanımlamıştır (Thompson, 2002:412-431).

Sosyal açıdan duyarlı bireyler, daha önce ülke yönetiminin, kurumların, sivil toplum kuruluşlarının yönelmediği, gölgede kalan sorunları tespit edip bu uğurda çabasız kalmaya yol açmış kalıplaşmış fikirlere karşı durarak yenilikçi iş modelleri geliştirip uygulamaya çalışmaktadırlar (Zahra, vd., 2009). Bu noktada sosyal sorunlara çözüm ararken, yolda karşılaşılan engellere karşı mücadeleci bir ruha sahip olunması da önem taşımaktadır.

Sosyal girişimcilerin hepsinin aynı kişilik özelliklerine sahip olduğunu öne sürmenin yanıltıcı olabileceğine vurgu yapan bir çalışmada; kimilerinin iletişim yönü kuvvetli, karizmatik, enerji dolu, kimilerinin de yönetim davranışları ile öne çıkan, sabırlı, pragmatik bakış açısına sahip olabileceği belirtilmiştir (Kırılmaz, 2013:106). Sosyal girişimcilik organik olarak büyüme sağlayabilecek muhtevası ile kitlelerin duygularına hitap ederken, akılcı yatırımları kanalize edebilmek için de rasyonel iknaya ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla sosyal girişimcilerin yönelecekleri alan ne olursa olsun yola çıkarken yanlarına almaları gereken her kapıyı açacak çeşitli anahtar yetkinliklere ihtiyaçları olduğu görülmektedir.

Amerika’nın önde gelen dernekleri, öğretim üyeleri ve küresel ölçekteki kurumlar bir araya gelerek P21 isimli bir platform oluşturmuşlar ve 21. yy. yetkinliklerini öğrenme ve inovasyon yetkinlikleri, bilgi-medya ve teknoloji yetkinlikleri, yaşam ve kariyer yetkinlikleri olmak üzere üç başlık altında aktarmışlardır. Çıkan sonuçlar gençlerin iş ve özel hayatlarında fark yaratması, başarılı olması ve iyi yaşam sürmesi için irdelenmiştir. Küresel bilinç, girişimcilik okuryazarlığı, yurttaşlık okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı temalarını vurgulayan bu çalışmada (*Partnership for 21st Century Skills*) yaratıcılık ve inovasyon, eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim ve işbirliği, esneklik ve koşullara uyum sağlayabilmek (adaptasyon), inisiyatif alma ve öz yönlendirme, sosyal ve kültürlerarası yetkinlikler, üretkenlik ve hesap verebilirlik (şeffaflık), liderlik ve sorumluluk yetkinlikleri öne çıkmıştır (P21, t.y.).

Görüldüğü gibi bu yetkinlikler sosyal girişimcilerin sahip olması gereken yetkinlikler ile örtüşmektedir. Sosyal girişimcinin de farklı fikirlere açık olması, olumlu iletişim kurması, gerçekçi iyimserlik anlayışı ile yola çıkması, esneklik ve uyum göstermesi, kendi kendini motive

edebilmesi, strateji geliştirme ve planlama becerisine sahip olması sürdürülebilir yapılar inşa etmesinde ve kalıcı toplumsal değişimcilere öncülük etmesinde önem arz etmektedir.

Küresel Eğitimde İnovasyon Girişimi'nin ve Harvard Üniversitesinin Uluslararası Eğitim Politikası Bölümünün Başkanı Fernando M. Reimers Küresel Yurttaşlar Yetiştirmek kitabında ortak geleceğimizi şekillendirmek için her yaşta kendimiz ve başkaları için faydalı olabileceğimize inanmanın önemine dikkat çekmiştir. Küresel yurttaşlık eğitimini vurgulayan Reimers'a göre; okullarda eğitimin her kademesinde Dünya Dersi müfredatta yer almalı; herkesi dünya meselelerine duyarlı olmaya dayanışma ve sorumluluk ruhuna sahip çıkmaya davet etmelidir (Reimers, 2016:XI). Sosyal girişimciliğin ortak iyinin hizmetinde olduğunu aktaran bir başka çalışma ise; sosyal girişimciliğin etik ile tamamen sinerjik bir ilişki sergilediği belirtilmiştir (Dey ve Steyaert, 2016:629). Bireyin etik hassasiyeti, erdemi, kamusal değer yaratmak için büyük kitlelerin hareketine nasıl dönüşür? Sosyal girişimcilik örnekleri etik bağlamında çalışmanın üçüncü bölümünde detaylandırılmıştır.

4. SOSYAL GİRİŞİMCİLİK ÖRNEKLERİNİN ARİSTOTELESCİ ETİK ANLAYIŞI İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Aristotelesçi etik anlayışı çalışmanın birinci bölümünde aktarılmaya çalışılırken; insanların varoluş amaçlarından ve iyiye ulaşma hedeflerinden bahsedilmiştir. Aristoteles mutluluğun bir hedef olarak görülmesini değil, hayattaki etkinliklerle hayatı kucaklama deneyimine dönüşmesine vurgu yapmaktaydı. Diğer insanların refahını ve iyi olma halini önemseyen adaletli insan olabilmek, cömert eylemlerde bulunmak aynı şekilde sosyal girişimci özelliği olarak da karşımıza çıkmaktadır. Erdemli birey olmanın yanı sıra erdemli eylemlerde bulunmak ve bu eylemlerle dünyanın daha iyi bir yer olması için katkı sağlamak sosyal girişimcilik yolculuğunda da bireyin amacıdır. Bu çalışmada sosyal girişimcilik örnekleri bu iki kavram üzerinden değerlendirilmiştir.

Doğal afetlerden etkilenen bölgelerin yeniden inşasında sosyal girişimciliğin önemli rol oynadığı pek çok örnek üzerinden görülmektedir. Filipinler'de gerçekleşen tayfundan sonra ortaya çıkan sekiz afet incelemesinin yapıldığı bir çalışmada; afet sonrası sosyal girişimciliğin katkıları araştırılmıştır (Chandra ve Paras, 2020:1-22). Çalışmada; topluma duyarlı bireyler tarafından geçici, hazırlıksız, gevşek toplu eylemler olarak tanımlanan acil müdahale gruplarının iyi örgütlenmiş, hazırlıklı gruplara dönüşmesi için "afet sonrası sosyal girişimcilik" kavramının daha fazla dikkate alınması gerektiğine işaret edilmiştir. Çalışmada öneri olarak proaktif kriz yönetimi kapsamında gelecekteki afetlere karşı hazır olmak için henüz afet gerçekleşmeden alınacak tedbirlere dikkat çekilmiştir. Buna göre; sosyal girişimciler potansiyel tehditleri doğru saptayarak, olası zarar görecekt evleri tespit edip iyileştirebilir, bu bölgelerin adaletsiz ekonomik sistemlerini güçlendirebilir, afet sonrasında bir yönetim sistemi olarak örgütlenmede çevik olmak için plan yapıp hazır hale gelebilir (Chandra ve Paras, 2020:1-22). Küresel ölçekteki iklim değişikliği sebepli doğal afetler, pek çok ülkede sivil toplum kuruluşlarını ve bireyleri harekete geçirmiştir. Bu durum neoliberal yönetim anlayışının uzantısı olarak değerlendirilebileceği gibi; bireylerin sivil farkındalık düzeyinin artması ve sivil girişim ruhunun daha fazla açığa çıkması olarak da yorumlanabilir.

1980'li yıllarla birlikte başta ABD ve İngiltere'de olmak üzere neoliberal politikaların uygulanmaya başlaması, özellikle ekonomide devletin giderek küçülen bir yapıya bürünmesi, özel teşebbüslerin gelişmesine yol açmıştır. Devletin kontrolünde bulunan sağlık, eğitim gibi alanlara özel teşebbüslerin girmesi, devletin ekonomik hayattaki rolünü de azaltmıştır. Sermaye birikiminin

ARİSTO’NUN ETİK ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM: “SOSYAL GİRİŞİMCİLİK”

bu yıllardan itibaren belirli bir zümre elinde toplanması ve toplumdaki refah ve adaletin değişmesi, 80’li yıllardan itibaren en önemli felsefi ve sosyo-ekonomik sorunların başında gelmiştir. Bu konuda, MacIntyre’in çalışmalarından yararlanmak var olan sorunların analizini kolaylaştırmaktadır. MacIntyre, devletin yetkilerinin seçici bir şekilde belirli “iyi kavramları” desteklemek için kullanılmasını eleştirmektedir. Zira MacIntyre “*Erdem Peşinde*” isimli kitabında modernitenin ahlaki tezlerini başarılı bulmadığını, bu tezleri savunan modernite filozoflarına yönelttiği eleştirilerle dile getirmiştir (MacIntyre, 2001:64-84). ‘Ben nasıl yaşamalıyım’ sorusuna rasyonel cevap veremedikleri için eleştirdiği filozoflara; Aydınlanma döneminin sonrasında ortaya çıkan yönsüz ve amaçsız insanları hatırlatan MacIntyre, Aristoteles’in Nikomakhos’a Etik kitabında belirttiği “olan insan” ile “doğasının farkına vardığında olabilecek insan” arasındaki sağlam temelleri işaret etmektedir. Ona göre; aydınlanma bu iki ayrımı ortadan kaldırmış ve bu ayrımla anlamlı olabilecek ahlaki kurallar ile insan doğası arasında rasyonel bir birliktelik inşa edilememiştir (MacIntyre, 2001:41-180). Kendiliğinden çözülecek meseleler gibi görünen önemli sorunların; daha önceden devletin sorumluluğunda olduğunu vurgulayan çalışmalarda, bu alanların piyasa koşullarına terk edilerek özelleştirilmesinin; dolayısıyla süreçlerinin de piyasaların yönetim anlayışına göre değiştiğine işaret edilmektedir (Armstrong vd., 1997; Clarke,2004). Feldman ise devletlerin yeterince kârlı görmedikleri alanları kalkınma uzmanları ve sivil toplum kuruluşlarına bırakarak onları bağımsız sosyal hizmet örgütleri olarak konumlandıklarını vurgulamıştır (Feldman, 1997:46-65).

Sivil girişim ruhunun gelişmesi ve somut örneklerle dönüşmesi ile sosyal girişim çalışmalarının günümüzde artış gösterdiği gözlemlenmektedir. 28 Temmuz 2021 tarihinde Antalya’nın Manavgat ilçesinde başlayan orman yangınlarını, Türkiye genelinde Akdeniz, Ege, Marmara, Karadeniz, Güneydoğu Anadolu bölgelerinde çıkan yangınlar izlemiştir. Yangınlar esnasında ve sonrasında özellikle dijital platformların birleştirici gücü sayesinde hem bireylerin hem de kitleleri etkileme gücüne sahip tanınmış kişilerin ya da kanaat önderlerinin toplumsal duyarlılık davranışlarına rastlanmıştır.

Örneğin, Orman Yangınlarıyla Mücadele Platformunun kurucularından Orkun Aşa son yıllarda dünyada ve Türkiye’de orman yangınlarının sayısının arttığını, bu nedenle ihtiyaca binaen bu sosyal girişimcilik projesinin ortaya çıktığını dile getirmiştir. Aşa; “*Orman yangınları ile mücadele platformu hepimizin yaşadığı afet ortamında hızlı çözüm geliştirebilmek için sivil inisiyatif olarak biz ne yapabiliriz sorusuna cevap olarak ortaya çıktı*” ifadesini kullanmıştır (Açık Radyo, 2021). Uzman olarak sahada aktif çalışan ekiplere destek vermek için kısa sürede soğutma çalışmalarına katılan ekip, çok sayıda gönüllüyü ikna ederek üç günde beş farklı kamyonla 1300 metre rakıma 120 tondan fazla su taşımayı başarmıştır. Kriz anında biraraya gelen bu ekip, bundan sonra orman yangınlarına müdahale konusunda önleyici tedbirler almak için projeler geliştirmeye başlamıştır. İnsanlar, hayvanlar, bitki türleri nasıl etkilendi, araştırmalar yaptıklarını ve kalıcı çözümler için arayışta olduklarını belirten Aşa, sakin mizaçlı da olsa telaşlı da iletişimi kuvvetli de olsa çekingen de olsa bu tür organizasyonlarda herkesin kendine uygun bir yer edinip sosyal fayda sağlayabileceğine dikkat çekmiştir (Açık Radyo, 2021). Ayrıca, Haluk Levent’in kurduğu, Türkiye’de 68 kentte faaliyet gösteren ve toplam 13 bine yakın gönüllüsüyle AHBAP Platformu bu konudaki örneklerdir biridir. Haluk Levent’in Twitter’da 5,4 milyon takipçisine duyurarak ilgili ihtiyaca yönelik hareket eden oluşum bu konuda Türkiye’deki kapsamlı oluşumlardan biridir (Twitter, t.y.).

Afetlerin yanı sıra ekonomik temelli gelir eşitsizliklerinin önüne geçmek için yapılan çalışmalar, eğitim hakkına erişemeyen çocuklar için atılan adımlar, burslar, kadın hakları, insan

hakları sosyal girişimcilikte ortak sorunlar ya da geliştirilmesi gereken alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

TOMS (*Tomorrow's Shoes*) markası kuruluş felsefesi itibariyle küresel ölçekte başarı yakalayan girişimcilik örneklerinden biri olarak verilebilir. Marka her bir ayakkabı satışından elde edilen gelire, ayakkabısı olmayan bir çocuğa ayakkabı temin ettiklerini belirterek; tüm müşterilerini aynı zamanda bir hayırsever olarak konumlandırmıştır. Sonrasında bu anlayışı devam ettiren marka Grassroots Good ismiyle bir girişim başlatarak; farklı, ilgi çekici alanlarda iş kurmayı hedefleyen girişimcilere karlarının üçte birini yatırım yapmaları için aktaracaklarını ilan etmiştir. Başlattığı girişim sonucunda çöp adam olarak nam salmış ve dünyanın en başarılı girişimcilerinden biri olarak gösterilen Tom Szaky, günde bir milyon adet atık toplayarak geri dönüşüm konusunda bir mucize gerçekleştirmiştir. Kurduğu TerraCycle şirketi 25 milyon dolarlık ciroya ulaşan Szaky her şeyin bir soru ile başladığını belirtmiştir. Bu kadar çöp nereye gidiyor ve ben ne yapabilirim? Sorduğu sorunun cevabını ararken başkalarını da bu sorunun cevabını merak etmesini sağlamak ilk adımı olmuştur ve başlattığı girişim için 18 milyon dolarlık kaynak bulmuştur. Meyve suyu, cips, şekerleme, kişisel bakım gibi birçok sektörden çöpleri toplayan bu şirket perakende mağazalarına geri dönüşümle üretilen taşıma çantası, portatif hoparlör ve defter üretmiştir (Trenton, 2020).

Ülkemizde faaliyet gösteren uluslararası bir şirket olan BP de kurumsal sosyal sorumluluk projesi altında "Gelişim, Seninle" ismiyle başlattığı uygulamada gençlerin gelişimini desteklemeyi amaçlamıştır. Proje, temelde iki alandan oluşmakta ve ilk olarak "*gençlerin gelişimini desteklemek için haber, video, infografik ve konuk yazar gibi farklı içeriklerden oluşan dijital platform*" olarak ifade edilmiştir. İkinci olarak, Gelişim Seninle Eğitimleri adı altında bir araya gelen üniversite kulüp ve topluluklarının toplum, dünya ve çevre için Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda çözümler üretebilmesi için desteklenecekleri belirtilmiştir (BP Türkiye, t.y.).

Öğrenci bursları, kadınların çalışma hayatına katılmasını teşvik eden girişimler, dezavantajlı bölgelerde yaşayan insanlara, mültecilere yönelik geliştirilen projeler de bu bağlamda değerlendirilebilir. Hepimiz yoksulluğun, açlığın olmadığı, sağlık ve eğitimin olduğu, eşitsizliklerin azaldığı ve herkesin çevreye ve diğer insanlara önem verdiği bir dünyanın hayalini kuruyoruz; ancak bu sorulara gündelik yaşamımızda yanıt aramak, bu soruların peşinden koşmak ve çözüm bulmaya çalışmak için sadece hayal kurmak yeterli olmamaktadır. Reimers'a (2016) göre; "*Dünya*" isimli bir ders kapsamında bir ünite olarak orta öğretimde sosyal girişimcilik konusu işlenmelidir. İnsan potansiyelinin değeri, iş ve zihin alışkanlıkları etik çerçevede ele alınarak, yenilikçi ve yaratıcı fikirler sınıf ortamında tartışılmalıdır. Öğrencilerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden (yoksulluk, iklim krizi, enerji sorunu...) birini ele alarak sosyal girişim başlatmaya teşvik etmek için ders tasarımı yapılmalıdır (Reimers, 2016:330). "Ağaç yaşken eğilir" sözünü anımsatan bu öneri -tıpkı Aristoteles'in sağduyulu insanların "iyi olarak" değerlendirdikleri yaşamlarının mutluluk paydasında buluşacağını vurgulaması gibi-çocuklara erken yaşta kazandırılması gereken toplumsal duyarlılık vizyonunun ve yaşadığı topluma, dünyaya sorumlu birer birey olarak yetişmelerinin önemini altını çizmektedir.

ARİSTO’NUN ETİK ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM: “SOSYAL GİRİŞİMCİLİK”

5. SONUÇ

Tarihsel olarak insanlar her zaman küçük ya da büyük bir topluluk içerisinde var olmuş ve bu durumda bir topluluğun parçası olmaya bağlı olarak ortak değerlerin şekillendirdiği bir kimlik olgusu söz konusudur. Toplulukların sınırlı kaynaklarıyla sınırsız ihtiyaçlarını karşılaması ve bu kimliğin bir parçası olup toplulukların ortak sorunlarının çözümüne yönelik çabaları bunun bir yansımasıdır. Toplumsal sorunların çözümsüz kalmasının çoğu zaman yeni sorunlara yol açması toplumların daha iyi bir yaşam arayışı konusundaki motivasyon kaynaklarından olmuştur. Bu kapsamda gösterilen çabalar 1980’li yıllardan itibaren sosyal girişimcilik olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Sosyal girişimcilik kavramı üzerinde henüz genel kabul görmüş bir uzlaşıdan söz etmek mümkün değilse de bu yöndeki çabaların öne çıkan ortak özellikleri dikkat çekmektedir. İlk çağlardan itibaren rastlanan sosyal girişimcilik örnekleriyle günümüz küresel dünyasında ortaya çıkan bu yöndeki çabaların örtüşen yanları bulunmaktadır.

Mevcut toplumsal düzenin çözemediği ya da henüz farkına varamadığı ihtiyaçları karşılayarak sosyal fayda üretmeyi hedefleyen, bu anlamda da ‘fırsatların’ nerede olduğunu gören sosyal girişimciler, yenilikçi yöntemler geliştirerek fark yaratmaya çalışırlar. Bu nokta sosyal girişimcilik olgusuna Aristoteles’in “telos” arayışı üzerinden yaklaşarak kavrama yönelik eleştirel bir bakış açısı geliştirmek açısından önemlidir. Toplum uğruna eyleme geçmeyi tek bir insan uğruna harekete geçmekten daha ulvi değerlendiren Aristoteles, sağduyulu insan olma vurgusu yapmıştır. Bununla birlikte Aristoteles’in değerlendirmeleri yaşadığı dönem ve toplumun kimlik anlayışından beslenmekte olup günümüz sosyal girişimcilik olgusunu Aristotelesçi etik çerçevesi içine sığdırmak doğru değildir.

Küreselleşmenin sadece nimetlerini değil ortaya çıkardığı toplumsal sorunları da küresel bir olgu haline getirmesi sosyal girişimcileri sorunlara dünya genelinde çözüm aramaya itmiştir. Güç ve kaynakların eşitsiz dağılımı, dünyadaki ekonomik ve siyasi gelişmeler, ülke politikaları, fırsat eşitsizlikleri, eğitime ve sağlığa eşit derecede ulaşamama, açlık, yoksulluk, işsizlik, göç gibi tarih boyunca nihai olarak çözülemeyen pek çok toplumsal sorun için sosyal girişimcilik bir umut olmuştur. Çünkü sosyal girişimciler; yaşadığı topluma, ülkeye, dünyaya karşı kendini sorumlu hisseden, sorunların farkında olan, bu sorunları çözme gayretinde olan, kendi çıkarını değil, başkalarının ihtiyaçlarını ve kazanımlarını önemseyen ve bu uğurda yenilikçi bakış açısıyla eyleme geçen bireylerdir. Liberal dünya düzeninin bireyselliği, bireysel başarı ve kurtuluşu özendirmediği günümüz koşullarında eşitlik, adalet ve kardeşlik gibi topluluğun faydasına yönelik değerlerden beslenen sosyal girişimcilik açısından bu noktada en önemli olan unsurun sürdürülebilirlik olduğu görülmektedir. Hayırseverlikten farklı olarak sosyal girişimcilik ekolünden beklenen, sorunlara sürdürülebilir çözümler üretecek sürdürülebilir modeller geliştirmeleridir.

Toplumdaki refah seviyesinin artması gayretinde atılan adımlar, günümüzde sadece devlet ve sivil toplum kuruluşlarının yönlendirmesiyle değil, sosyal girişimcilerin başlattığı değer katan sosyal girişimlerle de mümkün olmaktadır. Sosyal girişimciler, kar gütmeye amacıyla olduklarından değil; topluma katkı sağlamak, fayda yaratmak amacıyla serbest piyasa koşullarını gözetirler. Kar, verimlilik, hedef, etkinlik kavramları ekonomik fayda sağlanan alanların anahtar kelimeleri olsa da; sosyal girişimciler bunu, gönüllük, özveri, fayda sağlamak, fedakarlık, toplumcu bir bakışa sahip olmak açısından ele alarak toplumun yararına transfer etmeye çalışmaktadırlar. Sosyal fayda sağlamak amaçlı oluşturulan girişimler, kalıcı çözümler bularak, sorunu ortadan kaldırmakla yetinmeyip, sorunun bir daha baş göstermemesi için sistemin tüm işleyişine de hakim olarak uzun vadeli bir vizyon ortaya koymaktadır. 1980 yılında kurulan dünyanın ilk sosyal girişimcilik platformu olarak kendini ifade eden Ashoka’nın kurucusu Bill Drayton da bu bağlamda; sosyal

girişimcilerin sadece balık vermekle ya da balık tutmayı öğretmekle yetinmediklerini, balıkçılık endüstrisinde devrim yaratana kadar durmayacaklarını ve dinlenmeyeceklerini belirtmiştir (Ashoka, t.y.). İşte bu eylemlilik hali Aristoteles'in vurguladığı nihai amacımızla (telos) ilişkilidir. Aristoteles'e göre; toplumsal yaşama öncülük etmeye, katkı sağlamaya yönelen insanların 'amacı' vardır ve dolayısıyla da 'iyi'ye ulaşmayı hedeflerler. 'İyi hayatı' 'mutluluğa ulaşmak' olarak yorumlamanın ötesine geçip Aristotelesçi etik anlayışını kavramaya çalıştığımızda Aristoteles'in mutluluğu bir hedef olarak değil; hayattaki etkinliklerle hayatı deneyimlemek olarak belirttiğini anlayabiliriz. Aristoteles'in erdem etiğinde başkalarına yardım etmenin ve cömertlikte orta yola uygun etkinliklerde, eylemlerde bulunmanın önemi görülmektedir. Aristoteles'e göre cömert olan; doğru kişiye, doğru zaman ve koşullarda, yeterli miktarda bir şeyi verdiğinde; mutlu olacaktır. Çünkü erdeme uygun davranış bunu gerektirir. İnsanın vermekten çok sahip olmak üzerine hayat sürdüğünü ifade eden Aristoteles, büyük ruhlu insan olmanın tarifini onurlu yaşam üzerinden yapmıştır. Diğer insanların iyiliklerini düşünmenin adaletli bir davranış olduğunu, hak ve eşitliğin savunulması gerektiğini belirten Aristoteles, insanın sahip olduğu erdemi sadece kendisi için değil, başkaları için de kullanması gerektiğini vurgulamıştır.

Aristotelesçi etik bağlamında anlaşılmaya çalışılan cömertlik, adalet gibi erdemlerin günümüz koşullarında tam olarak uygulanması güç olsa da toplumsal dönüşüm olgusu içinde başlatılan ve geliştirilen sosyal girişimcilik çalışmalarına 'sağduyulu insan olmak' paydasında buluşarak, katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Çalışma kapsamında tartışılan sosyal girişimciliğin Aristotelesçi etik bağlamında eleştirel bir bakış açısı geliştirmek açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

**ARİSTO’NUN ETİK ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM:
“SOSYAL GİRİŞİMCİLİK”**

KAYNAKÇA

- Açık Radyo (2021, 26 Ağustos). *Toplumsal Dönüşümde Sosyal Girişimcilik*. <https://acikradyo.com.tr/podcast/230159>.
- Aristoteles (2020). *Nikomakhos’a Etik*, F. Akderin (Çev.). Say Yayınları.
- Armstrong, H., Armstrong, P., & Connelly, M. P. (1997). Introduction: The Many Forms of Privatization. *Studies in Political Economy*, 53(1), 3-9.
- Ashoka. (2021, 20 November). *Planting the Seeds for Social Startup Success: 10 Things to Remember When Starting a Social Enterprise*. <https://www.ashoka.org/en/story/planting-seeds-social-startup-success-10-things-remember-when-starting-social-enterprise>
- Betil, İ. (2010). Sivil Toplum, Sosyal Sermaye, Sosyal Girişimcilik. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5(1), 21-25.
- Blackborn, S. (2017). *Etik*. Dost Kitabevi.
- BP Türkiye (2021, 28 Ekim). *Gelişim, Seninle*. https://www.bp.com/tr_tr/turkey/home/topluluk/toplumsal-projeler/gelisim-seninle.html
- Cevizci, A. (2002). *Etiğe Giriş*. Engin Yayıncılık.
- Chandra, Y., & Paras, A. (2020). Social Entrepreneurship in the Context of Disaster Recovery: Organizing for Public Value Creation. *Public Management Review*, 1-22.
- Clarke, J. (2004). “Dissolving the Public Realm? The Logics and Limits of Neo- liberalism”. *Journal of Social Policy*, 33(1), 27–48.
- Çolakoğlu, N., & Dalaloğlu, P. (2020). *Sosyal Bilimler Perspektifi ile Girişimcilik*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Demirel, E. T. (2017). Sosyal Girişimcilik. *Girişimcilik: Temel Kavramlar, Girişimcilik Türleri, Girişimcilikte Güncel Konuları* (s. 111-125) içinde.
- Dey, P., & Steyaert, C. (2016). Rethinking the Space of Ethics in Social Entrepreneurship: Power, Subjectivity, and Practices of Freedom. *Journal of Business Ethics*, 133(4), 627-641.
- Feldman, S. (1997). NGOs and Civil Society: Unstated Contradictions. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 554(1). 46–65.
- Gartner, W. B. (1988). “Who is an Entrepreneur?” Is the Wrong Question. *American journal of small business*, 12(4), 11-32.
- Hauskeller, M. (2005). Telos: the Revival of an Aristotelian Concept in Present Day Ethics. *Inquiry*, 48(1), 62-75.
- İltaş, G. (2013). *Yolun Başındayken*. Destek Yayınları.
- Kırılmaz, S. K. (2013). Sosyal Girişimcilerin Girişimcilik ve Dönüştürücü Liderlik Algılarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(1), 103-128.
- Kuçuradi, İ. (2001). Felsefi Etik ve Meslek Etikleri. H. Tepe (Haz.), Etik ve Meslek Etikleri. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu. Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(1), 103-128.

- MacIntyre, A. (2001). *Erdem Peşinde Ahlak Teorisi Üzerine Bir Çalışma*. M. Özcan (Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Mair, J., & Marti, I. (2006). Social Entrepreneurship Research: A Source of Explanation, Prediction, and Delight. *Journal of World Business*, 41(1), 36-44.
- McKenzie, B., Ugbah, S. D., & Smothers, N. (2007). "Who is an Entrepreneur?" Is it Still the Wrong Question?. *Academy of Entrepreneurship Journal*, 13(1).
- Molacı, M. (2018). Aristoteles' in Etik Görüşü. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 2(1), 37-57.
- Murphy, P. J., & Coombes, S. M. (2009). A Model of Social Entrepreneurial Discovery. *Journal of Business Ethics*, 87(3), 325-336.
- Özdevecioğlu, M., & Cingöz, A. (2009). Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Girişimciler: Teorik Çerçeve. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (32), 81-95.
- P21 (2021, 29 October). *Framework for 21st Century Learning*. http://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_Brief.pdf
- Reimers, M. (2016). *Küresel Yurttaşlar Yetiştirmek*. Aydın Yayınları.
- Russell, B. (2021). *Etik, Toplum, Siyaset*. F. Sezer (Çev.). Yayınları.
- Singer, P. (2011). *Practical Ethics*. Cambridge University Press.
- Singer, P. (2015). *The Most Good You Can Do*. Yale University Press.
- Stroll, A., Long, A. A., Bourke, V. J., & Campbell, R. (2019). *Etik Kuramları*. Lotus Yayıncılık.
- Şen, Z. (2021, 29 October). *Girişimcilik Kavramı ve Gelişimi*. https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Bahar/girisimcilik_ls/3/index.html
- Thompson, J. L. (2002). The World of the Social Entrepreneur. *International Journal of Public Sector Management*, 15(5), 412-431.
- Trenton, N. J. (2021, 07 November). TerraCycle Announces Completion Of \$25 Million Founding Investor Raise into Loop Global Holdings. *Pr Newswire Cision*. <https://www.prnewswire.com/news-releases/terracycle-announces-completion-of-25-million-founding-investor-raise-into-loop-global-holdings-301187956.html>
- Twitter (2021, 07 Kasım). *Haluk Levent*. <https://twitter.com/haluklevent>
- Yıldırım, Ö. (2021, 01 Kasım). *2018-2019 Felsefe 11 Ders Kitabı*. https://archive.org/stream/2018-2019Felsefe11DersKitab/02-00.Unite-2-MS-2.-Yuzyil-MS-15.-Yuzyil-Felsefesi-%28Sf.39%29_djvu.txt
- Zahra, S. A., Gedajlovic, E., Neubaum, D. O., & Shulman, J. M. (2009). A Typology of Social Entrepreneurs: Motives, Search Processes and Ethical Challenges. *Journal of Business Venturing*, 24(5), 519-532.

**ARİSTO’NUN ETİK ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM:
“SOSYAL GİRİŞİMCİLİK”**

EXTENDED ABSTRACT

The concept of entrepreneurship is mainly evaluated on the axis that covers commercial initiatives and addressed from a profitability-oriented perspective that deals with the transformation of economic opportunities into new values. However, social entrepreneurship practices that will increase the welfare of geography and society and cause great changes in living conditions are needed more than ever. From education to nature, from health to human rights, the steps to be taken by social entrepreneurs will lead to further studies that may constitute a hope for social transformation.

The main purpose of this study is to discuss whether the concept of social entrepreneurship can be handled within the framework of Aristotelian ethics. This study, which is based on the literature review and aimed to discuss social entrepreneurship from Aristotle’s point of view and to discuss the subject with current social entrepreneurship examples. As in Aristotle’s view of the concept of action-oriented happiness, “What should we do to make our living activities virtuous and suitable for virtue?” Because, according to Aristotle, virtuous actions create human life; action is the most important building block for one’s existence; one who is in a state of inaction is not considered to have lived a virtuous life, even if he is virtuous as an individual. Social entrepreneurship, on the other hand, includes the processes of correctly identifying the problems in the society they live in, starting to think for solutions, organizing resources, taking action, and convincing others to take the action. In the journey of social entrepreneurship, which requires an activist stance according to the conditions, patience and reconciliation competence to fight against all kinds of obstacles are seen as essential. Mastering financing strategies, knowing legal rights, following new business models, persuasion and effective communication are important competencies that social entrepreneurs should possess.

The social entrepreneurship discussed in this study constitutes a hope to remind these values today. While social entrepreneurship appeals to the emotions of the masses with its content that can provide organic growth, it also needs rational persuasion in order to channel rational investments. Therefore, it is seen that social entrepreneurs need various key competencies that will open every door they need to take with them when they set out, regardless of the field they will head towards. At the top of these competencies are creativity, innovation, change and action-oriented thinking. While trying to convey the Aristotelian understanding of ethics in the first part of the study, the purpose of the existence of people and the goals of achieving good are discussed. Aristotle emphasized not seeing happiness as a goal but transforming it into an experience of embracing life with activities in life. Being a just person who cares about the welfare and well-being of other people and taking generous actions is also seen as a social entrepreneur feature. In addition to being a virtuous individual, taking virtuous actions and contributing to making the world a better place with these actions is the purpose of the individual in the journey of social entrepreneurship. In this study, the examples of social entrepreneurship were evaluated through these two concepts. It is seen through many examples that social entrepreneurship plays an important role in the reconstruction of regions affected by natural disasters. In a study of eight disasters that occurred after the typhoon in the Philippines, the contributions of post-disaster social entrepreneurship were investigated. In the study, it has been pointed out that the concept of “post-disaster social entrepreneurship” should be taken into consideration more to transform the emergency response groups, which are defined as temporary, unprepared, and lose collective actions by socially sensitive individuals, into well-organized and prepared groups. In the study, attention was drawn to the measures to be taken before the disaster in order to be ready for future

disasters within the scope of proactive crisis management. Accordingly, social entrepreneurs can accurately identify potential threats, identify and improve homes that will potentially be damaged, strengthen the unjust economic systems of these regions, plan and become ready to be agile in organizing as a management system after a disaster.

In addition to disasters, efforts to prevent economic-based income inequalities, steps taken for children who cannot access the right to education, scholarships, women's rights, human rights appear as common problems or areas that need to be developed in social entrepreneurship. The fact that globalization has made not only the blessings but also the social problems that it has created a global phenomenon has pushed social entrepreneurs to seek solutions to the problems around the world. Social entrepreneurship has been a hope for many social problems that could not be finally resolved throughout histories, such as unequal distribution of power and resources, economic and political developments in the world, country policies, inequalities of opportunity, lack of equal access to education, and health, hunger, poverty, unemployment, and migration. Because social entrepreneurs are individuals who feel responsible for the society, the country, and the world they live in, are aware of the problems, try to solve these problems, care about the needs and achievements of others, not their own interests, and taking action with an innovative perspective for this purpose. In today's conditions, where the liberal world order encourages individuality, individual success, and salvation, it is considered that the most important element at this point is sustainability in terms of social entrepreneurship, which is fed by values for the benefit of the community such as equality, justice, and fraternity. Unlike philanthropy, what is expected from the social entrepreneurship school is to develop sustainable models that will produce sustainable solutions to problems.

The steps taken in the effort to increase the welfare level in the society are possible not only with the guidance of the state and non-governmental organizations but also with the social enterprises that add value started by social entrepreneurs. Social entrepreneurs observe free-market conditions not because they are not profit-oriented, but to contribute to society and create benefits. Although the concepts of profit, efficiency, target, activity are the keywords of the areas where economic benefits are provided, social entrepreneurs try to transfer these concepts to the benefit of society by considering it in terms of volunteerism, self-sacrifice, beneficence, devotion, and having a socialist perspective. Initiatives created to provide social benefit, not only finding permanent solutions and eliminating the problem but also revealing a long-term vision by mastering the entire functioning of the system so that the problem does not arise again. In this context, Bill Drayton, the founder of Ashoka, who expressed himself as the world's first social entrepreneurship platform established in 1980, stated that social entrepreneurs are not content with just giving fish nor teaching how to fish, they will not stop and rest until they revolutionize the fishing industry. This state of the agency is related to our ultimate goal (telos) emphasized by Aristotle. According to Aristotle, people who tend to lead and contribute to social life have a 'purpose' and therefore aim to reach the 'good'. When we go beyond interpreting the 'good life' as 'reaching happiness' and try to grasp the Aristotelian understanding of ethics: Aristotle's happiness is not a goal, we can understand that he defined it as experiencing life with activities in life. In Aristotle's virtue ethics, the importance of helping others and performing activities and actions under the middle path in generosity is seen. According to Aristotle, the generous one will be happy when he gives enough of something to the right person, at the right time, and under the right circumstances. Because virtuous behavior requires it. Aristotle, who stated that people lead a life based on possession rather than giving, defined being a person with a great spirit through a dignified life. Aristotle, who stated that thinking about the goodness of other people is just behavior and that rights and equality should

***ARİSTO’NUN ETİK ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM:
“SOSYAL GİRİŞİMCİLİK”***

be defended, emphasized that people should use their virtues not only for themselves but also for others.

Although it is difficult to fully implement the virtues such as generosity and justice, which are tried to be understood in the context of Aristotelian ethics, it is believed that it will contribute to social entrepreneurship studies initiated and developed within the phenomenon of social transformation by meeting on the denominator of ‘being a prudent person’. It is thought that social entrepreneurship discussed within the scope of the study is important in terms of developing a critical perspective in the context of Aristotelian ethics.